2018

M.A.

Semester –IV

SANSKRIT

PAPER–403

Subject Code—12

Full Marks : 40

Time : 2 Hours

The figures in the right-hand margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answer wherever necessary

Group–A

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेनैव समाधेयाः

1. एकः प्रश्नः समाधेयः – 10

क) प्रकरणग्रन्थरूपेण मृच्छकटिस्य सार्थक्यं सोदाहरणं प्रतिपादयत ।

ख) दरिद्रस्य परिणति: कीदृशी भवितुमर्हति इति चारुदत्तचरितमाश्रित्य सोद्धरणम् उपस्थाप्यताम् ।

2. प्रश्नत्रयं समाधेयम् – 1×3

क) 'मृच्छकटिकम्' इत्यस्य का तावत् व्युत्पत्ति: ?

ख) क असीत् चूर्णवद्ध: ?

ग) केन वसन्तसेनाया: दश नामानि उच्चारितानि ?

घ) 'लिम्पतीव तमोऽङ्गानि'–इति कस्मिन् प्रसङ्गे कैनोक्तम् ?

ङ) मृच्छकटिके सूत्रधारस्य नाम किम् ? तस्य वैशिष्टयद्व्य मुल्लिख्यताम् ।

3. एक प्रश्न: समाधेय: – 10

क) मुद्राराक्षसनाटस्य नामकरणं यथार्थं न वेति विचार्यताम् ।

ख) चाणक्यचरितं मुद्राराक्षसमाश्रित्य प्रस्तूयताम् ।

4. प्रश्नत्रयं समाधेयम् – 1×3

क) 'न शाले: स्तम्बकारिता वप्तुर्गुणमपेक्षते' इति केन कस्मिन् प्रसङ्गे उक्तम् ?

ख) क: तावत् शालभाविधि: ?

ग) क: राक्षस: ?

घ) कीदृश: भृत्य: राज्ञ: मङ्गलदायक: ?

ङ) गजेन्द्रा: नरेन्द्राश्च कदा दु:खिता: भवन्ति ?

5. एक प्रश्न: समाधेय: – 10

क) जगन्नाथमतानुसारं काव्यकारणं प्रस्तूयताम् ।

ख) प्रथमकाव्यलक्षणं रसगङ्गाधरानुसारं सोदाहरणं व्याख्यायताम् ।

6. यथेच्छं चत्वार: प्रश्ना: समाधेया: – 1×4

क) जगन्नाथस्य काव्यलक्षणे 'रमणीय' इति शब्द: कथं प्रयुक्त: ?

ख) किं नाम लोकोत्तरत्वम् ?

ग) सहृदयलक्षणं किम् ?

घ) जगन्नाथकृते काव्यलक्षणे गुणालंकारादिनिवेशनं कथं न युक्तम् ?

ङ) द्वितीयकाव्यलक्षणं किम् ?

च) रसगङ्गाधरस्य तृतीयकाव्योदाहरणे कीदृश: अलंकार: वाच्य: ।

Group–B

समेषां प्रश्नानां सुरगिरा उत्तरं प्रदेयम् 10

1. प्रमाणस्य प्रामण्यकल्पे भाष्यकारेण कीदृशं प्रमाणं स्वीकृतम् ? भाष्यकारेण कथं प्रमाणस्य प्रामाण्यं प्रतिस्थापितं सयुक्ति प्रतिपाद्यताम् ।

अथवा

न्यायमते प्रमाणं कतिविधम् ? तत्र किं नाम अनुमानम् ? तत् कतिविधम् ? प्रत्येकं सोदाहरणं व्याख्यायताम् ।

2. व्याप्तेः प्रथमलक्षणं व्याख्याय तल्लक्षणपरित्यागे करणमालोच्यताम् । 10

अथवा

व्याप्तेः सिद्धान्तलक्षणं व्याख्याय तस्य 'घटो ज्ञेयः वाच्यत्वात्' इत्यत्र सत्तावान् जातेः' इत्यत्र च लक्षणसमन्वयः प्रदर्श्यताम् ।

3. क) तत्र वादजल्पौ सप्रयोजनौ, वितण्डा तु परीक्ष्यते'–व्याख्यायताम् । 7

अथवा

'आप्तोपदेशः शब्दः' व्याख्यायताम् ।

ख) ''द्रव्यं गुणकर्मान्यत्वविशिष्टसत्त्वात्'' इत्यत्र व्याप्तेः प्रथमलक्षणानुसारम् अव्याप्तिं प्रदर्श्य समाधानं क्रियताम् । 7

अथवा

'गुणवान् द्रव्यत्वात्'–इत्यत्र अव्याप्तिम् आशङ्क्य सिद्धान्तलक्षण-समन्वयः प्रदर्श्यताम् ।

4. अथेच्छं प्रश्नत्रितयस्योत्तरं देयम् – 2×3

i) न्यायमते कति पदार्थाः के च ते ?

ii) गौतममते प्रत्यक्षलक्षणं किम् ? न्यायसूत्रस्य कतमं सूत्रमेतत् ?

iii) उपमानलक्षणं किम् ?

iv) 'हेतुमन्निष्ठविरहाप्रतियोगिना'–इत्यस्य समासः निर्णेयः ।

v) व्याप्तेः प्रथमलक्षणे–अतिव्याप्तिवारणाय अवृत्तिशब्दस्य कीदृशः अर्थः ग्रहणीयः ।

—o—